

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2024-30-2-14>
УДК 17(378+004.8)

Наталія Бойченко

«Розумні та автономні. Трансформація цінностей перед обличчям технологій»

**Огляд на книгу за редакцією І. Калпокаса
та Ю. Калпокєне**

Книга «Розумні і автономні. Трансформація цінностей перед обличчям технологій» за редакцією Ігнаса Калпокаса та Юлії Калпокєне (Університет Вітовта Великого, Литва) є глибоким дослідженням змін, спричинених технологічним прогресом, зокрема розвитком застосування штучного інтелекту у сфері цінностей, моралі та соціальних норм. Автори аналізують, як автономні системи на базі ШІ кидають виклик традиційним уявленням про людську свободу, відповідальність і свободу, а також пропонують можливі підходи до регулювання їх використання. Автори підкреслюють, що технології не лише впливають на наше повсякденне життя, а й формують нові умови існування суспільства, створюючи потребу у розвитку відповідних моральних суджень та етичних імперативів. Загалом книга пропонує не лише глибокий аналіз сучасних викликів, а й окреслює потенційні підходи до регулювання технологій для збереження фундаментальних людських цінностей.

Ключові слова: етика, моральні судження, технології, цінності, штучний інтелект, етичні принципи.

Вступ

XXI століття ознаменоване стрімким розвитком промислових та так званих «розумних» технологій, застосуванням автономних систем на базі штучного інтелекту (далі – ШІ), всебічним використанням інших новітніх наукових здобутків у різних сферах суспільства. Відтак, становлення інформаційного суспільства та значний прогрес у всебічному застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій змінили не лише окремі сфери людського життя, але й спричинили фундаментальну потребу в переосмисленні й трансформації основних цінностей та суспільних норм у контексті означених технологічних змін. У зв'язку з розвитком і поширенням ШІ виникають глибокі етичні та філософські питання й проблеми, які потребують вирішення, щоб означені технічні

інновації могли приносити користь усьому суспільству. Саме зараз, надмір інформації, що поширюється мережею Internet, робить вкрай важливою нашу здатність визначати, що є правильним чи неправильним, законним, надійним і легітимним, чи протиправним, злочинним і шкідливим для суспільства і особистості.

У книзі «Розумні та автономні: трансформація цінностей перед обличчям технологій», створеній за редакцією доктора філософії з політичної теорії Ігнаса Калпокаса та докторки філософії у царині права Юлії Калпокене, її автори всебічно досліджують згадані глибокі зміни, ними продемонстровано міждисциплінарний погляд на взаємодію між новітніми технологіями та існуючими системами цінностей. У цій книзі розглянуто фундаментальні питання, що виникають у результаті трансформацій, спричинених технологічним прогресом, а увага авторів зосереджена на ключових аспектах суспільного розвитку, які визначатимуть майбутнє людства.

Основна мета мого критичного огляду – дослідити внесок книги в розуміння того, як сучасні технології, зокрема ШІ, кидають виклик усталеним культурним, моральним і суспільним нормам та цінностям. Актуальність цієї роботи полягає у дослідженні етичних та філософських вимірів технологій, які стають дедалі більш автономними та здатними до прийняття рішень. У світі, де цифрова революція стимулює безпрецедентні інновації, активне застосування ШІ в багатьох сферах водночас викликає екзистенційне занепокоєння, ця книга може стати цінним ресурсом для науковців, політиків й усіх, хто цікавиться впливом технологічних здобутків на культуру в цілому й сферу етики зокрема.

Про авторів та видання

Співредактори цього видання – Ігнас Калпокас (доцент кафедри суспільних комунікацій та старший науковий співробітник Інституту трансдисциплінарних досліджень ім. В. Каволіса Університету Вітовта Великого) та Юлія Калпокене (викладачка юридичного факультету, молодший науковий співробітник Інституту трансдисциплінарних досліджень ім. В. Каволіса Університету Вітовта Великого). Вони також є і авторами розділів цієї книги. Сферою їх наукового зацікавлення є теорія медіа, проблеми фейкових новин та дезінформації, тематика суспільного та політичного впливу ШІ, технологічне право, правові аспекти ШІ в освіті, а також вплив генеративного ШІ на креативні індустрії. Подальші дослідження Калпокаса та Калпокене стосуються впровадження генеративного ШІ та стратегій подолання проблем, що виникають на рівні суспільства в контексті прискорених технологічних змін [Kalpokas & Kalpokienė 2024]. Цікавими є й інші автори цієї книги: Ілона Поселюжна –

аспірантка Ягеллонського університету (Польща), досліджує політику ЄС у сфері ШІ, членкиня дослідницької групи в Центрі штучного інтелекту та цифрової політики (США); Марко Марсілі – член Дослідницької цільової групи НАТО з питань технологічних засобів та мультиплікаторів: від моніторингу та оцінки до систем допомоги та автоматизації на основі ШІ (Португалія). Кілька розділів книги присвячено проблемам, що виникають на стику ШІ, права та етики. Ось автори цих розділів: Ян де Брьюн – професор ІТ-права в Левенському католицькому університеті, керівник Центру ІТ-права та етичних аспектів технологій (Бельгія); молодий дослідник ШІ – Микита Петик сферою зацікавлення якого є правові концепції приватності та згоди на обробку персональних даних в сфері ШІ (Польща); авторка, яка досліджує маніпуляції цифровою інформацією у виборчих кампаніях, безпеку у кіберпросторі, ШІ та права користувачів – професорка права з університету Абердіну Ірен Кузігу – (Велика Британія); Кім Баркер дослідниця з Університету Лінкольна (Велика Британія), роботи якої присвячені темі віртуального простору, соціальним нормам в онлайн середовищі, міжнародні перспективи в подоланні цифрового та онлайн-насилства. Анам Кураїші докторантка кафедри політичних наук університету Антверпена (Бельгія), сферою її зацікавлення є парадигма пост-правди, вплив цього явища на суспільство, участь жінок у політичному житті азійських країн; Філіп Бяли доцент Університету Адама Міцкевича (Польща), викладач Європейської нової школи цифрових досліджень, який проводить свої дослідження на перетині політичної теорії та нових технологій з особливим акцентом на ШІ та викликах, які він ставить перед політикою та суспільством.

Саме видання книги «Розумні та автономні. Трансформація цінностей перед обличчям технологій» здійснено видавництвом Brill, одним з провідних світових видавництв у галузі гуманітарних наук. Книга вийшла в серії «Дослідження цінності» і стала 390-ю роботою, що були видані в цій серії, започаткованій у 1994 році.

Аналіз основних розділів книги

У цьому огляді торкнуся кількох ключових питань, порушених у книзі, зокрема таких: Як автономні системи здатні переосмислювати людську активність й відповідальність? Якою є роль розумних технологій у трансформації соціальних норм та етичних принципів? Якими є межі та можливості пристосування традиційних цінностей до співіснування з автономними технологіями? Чи можливий баланс між технологічним прогресом та збереженням людиноцентричної етики? Розглядаючи ці питання, я мала на меті дати читачам уявлення про основні аргументи авторів книги, її методологічний підхід та можливі практичні наслідки

її висновків. Цей огляд не лише розкриває основні положення змісту книги, але й заохочує до подальших роздумів про ширші виклики та можливості, які несуть з собою «розумні» та автономні технології.

В своєму розділі (1) «Нестійкий антропоцентризм: Чи ми вже стали постлюдиною за задумом?» пан Калпокас розгортає аргументацію в три етапи: спочатку він розглядає постгуманістичне мислення як таке, з акцентом на насильницькій та експлуататорській природі антропоцентризму; далі аналізує трансформації, яких зазнає людина внаслідок інформатизації та алгоритмізації її повсякденного життя, показує, що цифрові технології слід розглядати як постлюдські; розкриває тезу про кіборгізацію, демонструючи, як колективне людське життя за замовчуванням стає все більш постлюдським [Kalpokas 2023]. Як можна побачити, Калпокас не обмежується простим описом постгуманізму, він ставить під сумнів традиційне розуміння людської сутності, описуючи процес «датифікації» (перетворення життя на дані), який значно змінює уявлення про людину та її автономію. На його думку, в сучасному світі все більше людина стає «ресурсом», а не «користувачем» даних. Головними модераторами людського досвіду, поступово витісняючи роль людського розуму, стають певні алгоритми та дані. Далі дослідник робить принципове зауваження щодо ШІ, який долає межі інструменталізму, стаючи автономним агентом, здатним до адаптації та самостійного прийняття рішень, що відображає постгуманістичну природу новітніх технологій. У своєму розділі Калпокас описує концепцію пост людини, відстоюючи ідею про те, що час змін вже настав і «відбувається своєрідна підміна: технологія стає раціональним автономним Антропосом, тоді як людина розглядається як слабка і потребує керівництва» [Kalpokas 2023: 18].

Міркування щодо особливостей застосування етичних норм та стандартів під час кризових ситуацій та війн детально проаналізовано у розділі (2) Марко Марсілі «Новітні військові проривні технології: Дотримання міжнародного права та етичних стандартів». Автором розглянуто історичні перспективи військових інновацій, він наголошує на тому, що сучасні військові технології, разом з автономними системами та ШІ, суттєво трансформують природу війни. Найбільш дискусійним є питання використання летального озброєння, яке у своєму застосуванні буде використовувати автономні системи та ШІ. Дослідник застерігає, що «військові роботи включатимуть ШІ, який відіграватиме дедалі більшу роль у використанні дронів. Застосування машинного навчання до ШІ зробить автономних роботів здатними самостійно приймати смертельні рішення щодо людей. Ці безпілотники можуть автоматично ідентифікувати людські цілі, стріляючи, коли вони захочуть, з етично-правовими наслідками, які з цього випливають» [Marsili 2023: 29]. На

думку Марсілі йдеться про подальшу дегуманізацію війни. Він наголошує, що з моменту усвідомлення впливу військового використання ШІ, тобто приблизно з 2016 року, політичні та військові лідери, науковці почали ретельно вивчати законодавчі та етичні підстави для застосування окреслених технологій. Зараз ці питання є надзвичайно важливими в дискусії про межі та можливості застосування цієї технології, особливо під час військових дій. Так, автор нагадує, що ще у 2024 році рада ООН з прав людини підкреслила необхідність вживання запобіжних заходів для захисту права на життя при використанні передових технологій і складних видів зброї, таких як дрони в сучасних військових конфліктах (*нажаль, бачимо з боку агресора у війні в Україні постійні порушення принципів людяності та здійснення військових злочинів*). Ведучи далі, Марсілі зазначає, що застосування ШІ та інших автономних систем, здатних до самонавчання, слід розглядати крізь призму міждисциплінарного підходу, який би поєднав міжнародне гуманітарне право, етику, нейронауки, робототехніку та комп'ютерні науки.

Наступний розділ (3) присвячено можливим викликам, які може кинути ШІ технологічній перевазі США. Ілона Поселюжна окреслила шляхи трансформації міжнародного порядку, які можуть стати реальністю через активний розвиток ШІ. Авторка зосереджується на описі протистояння США та Китаю. Відповідно до її міркувань, гонитва за технологіями ШІ може підважувати права на інтелектуальну власність, принцип свободи ринку та право на особисту приватність. Попри зусилля США зберегти баланс між етикою і прогресом, на думку авторки, існує ризик, що ця конкуренція може поставити під загрозу основні цінності демократичних суспільств. В контексті технологічного прогресу ШІ розглядається як «революційна технологія» [Poseliuzhna 2023]. Підсумовуючи, авторка наголошує, що майбутнє технологічного лідерства залежатиме не лише від наявності ресурсів, але й від політичної волі, здатності адаптуватися до нових реалій та ефективно використовувати людський потенціал. Таким чином, боротьба за лідерство в галузі ШІ між США та Китаєм визначатиме не лише розвиток технологій, але й характер глобального порядку у найближчі десятиліття, поставивши під питання традиційні підходи до моралі, приватності та свободи у цифрову епоху.

Міркування щодо регуляції ШІ, відповідно до вимог Європейської комісії, у своєму розділі (4) викладає Ян де Брюйн. Він досліджує питання сертифікації ШІ третіми сторонами в контексті запропонованого Акту про штучний інтелект від Європейської комісії [De Bruyne 2023]. Автор аналізує роль сертифікації як механізму забезпечення довіри та безпеки у використанні високоризикованих ШІ-систем. Як бачимо, європейський підхід до регулювання ШІ базується на трьох принципах: технологічний розвиток, соціально-економічні зміни та етичні й правові аспекти. Саме

сертифікація третіх сторін є одним із головних інструментів регулювання, що має підтверджувати відповідність ІІІ-систем вимогам безпеки, прозорості та відповідальності. На думку автора, сертифікація може потенційно підвищити довіру громадськості до ІІІ, також дослідником підкреслено, що використання і роль деліктної відповідальності як механізму зміцнення довіри потребує більшої уваги.

В наступному розділі (5) йдеться про ІІІ та швидкісне розмивання права на приватність та зменшення ролі згоди користувачів мережі інтернет. Микита Петик – автор розділу – наголошує на ризиках, що значно зростають при використанні ІІІ та машинного навчання, оскільки вони можуть виявитися як інструментами, що сприяють збереженню приватності в мережі, так і значними порушниками приватності. Автор зазначає, що ІІІ по-новому піднімає проблему приватності, яка потребує не лише правової, а й етичної рефлексії щодо збереження даних. Дійсно, різноманітні документи Європейського Союзу захищають права людини в різних сферах. Дослідник зосереджує свою увагу на питанні згоди суб'єкта, оскільки остання є доволі складним правовим та етичним питанням. «Згода має бути вільною, конкретною, поінформованою, недвозначною, а контролер даних може продемонструвати, що суб'єкт даних дав згоду на обробку його персональних даних» [Petik 2023: 92].

В наступному розділі (6) проаналізовано проблему цифрової дезінформації та заходи, вжиті французьким урядом для її протидії, особливо в контексті виборчого процесу. Ірен Кузігу зазначає, що «дезінформація набула нових масштабів завдяки сучасним технологіям, таким як боти та тролі, що сприяють масовому поширенню хибних відомостей» [Couzigou 2023: 108]. Вона наводить приклад Франції, яка зіткнулася з такою проблемою під час президентських виборів 2017 року, коли проти Емануеля Макрона були використані фейкові документи та зламані електронні листи. Відповіддю на поширення неправдивої інформації стало ухвалено законів проти маніпуляції інформацією (2018), що були спрямовані на збереження чесності виборчого процесу. Однак, як наголошує авторка, їх застосування обмежене виборами загальнонаціонального рівня та мусить балансувати між боротьбою з дезінформацією і захистом свободи слова. Вона також досліджує роль онлайн-платформ, аудіовізуальних регуляторів та судової влади у протидії дезінформації. В цьому контексті, важливим аспектом протидії дезінформації є розвиток медіаграмотності для підвищення рівня критичного мислення громадян.

Далі в книзі (7) Кім Баркер розглядає проблема регулювання контенту на цифрових платформах та роль їхніх засновників як «цифрових володарів» [Barker 2023: 127]. Авторка підкреслює, що зростання обсягу користувацького контенту призвело до кризи довіри та необхідності

ефективного контролю. Водночас Кім Баркер вказує, що саморегуляція платформ, на яку покладалися законодавці, виявилася недостатньою та призвела до безконтрольної концентрації влади в руках приватних компаній. Прикладами, що ілюструють зазначене є невідале модераторство Facebook та проблеми TikTok із шкідливим контентом, ці приклади чудово ілюструють труднощі з контролем інформації. Різні Європейські ініціативи демонструють поступовий перехід від саморегуляції до більш чітких законодавчих норм. Авторка робить висновок, що необхідно змінити підхід до регулювання контенту на цифрових платформах, спрямовуючи увагу на підзвітність платформ, а не лише на класифікацію контенту.

В наступному розділі (8) Анам Кураїші аналізує феномен «постправди» крізь призму дискурсу, відмежовуючи його від традиційного розуміння «ери» чи «політики». Авторка пропонує концептуальний інструментарій для визначення «дискурсу постправди» [Kuraishi 2023] та застосовує цей інструментарій до аналізу виборчого дискурсу в Пакистані на основі дослідження 1205 газетних статей. Авторка використала підхід критичної пояснювальної логіки та психоаналітичну теорію Лакана, та визначила ключові елементи дискурсу постправди: відчуття нестачі, створення фантазії та емоційне забарвлення. Особливу увагу в цьому розділі приділено риториці змін, що апелює до незадоволеності суспільства економічною та політичною ситуацією. Як бачимо, авторка намагалася пояснити механізми формування «постправди» у політичному дискурсі та її можливий вплив на виборчі процеси в різних країнах.

У розділі (9) Філіп Бяла «Виклик предиктивної демократії: Пересмислення цінності політики в епоху алгоритмічного управління» пропонує подивитися на проблеми, що в контексті активної розробки і впровадження ШІ постають як виклик людській гідності або самій ідеї людства (свобода, законність, свобода дій, автономія тощо) не лише крізь призму етики чи філософії, а спробувати окреслити перспективу, яка могла б допомогти в осмисленні політичних наслідків застосування ШІ. У своєму розділі автор намагається дати відповідь на питання про зміни у концептуальній системі демократичної політики внаслідок технологічних змін. «Завдяки своїй адаптивності та гнучкості, ШІ може, в принципі, використовуватися для підтримки, доповнення або заміни процесу прийняття рішень людиною в багатьох інших ситуаціях. У такій ролі він може змінити властивості процесу прийняття політичних рішень і самої політики. Саме тому існує життєво важлива потреба дослідити можливі концептуальні наслідки алгоритмічного врядування» [Biały 2023: 166].

Закриває книгу розділ 10, авторства Юлії Калпокене, присвячений сучасним проблемам та викликам, що пов'язані з цифровими технологі-

ями, зокрема ШІ, та їхньому впливу на різні сфери життя. Пані Калпокєне наголошує на неузгодженості між етикою та правовим регулюванням, з одного боку, та закликами до етичного використання ШІ – з іншого. «Існує ризик етичного відмивання (ethics washing), коли компанії використовують етичні декларації для уникнення реального контролю. Попри значні виклики, важливими є прозорість, підзвітність і права людини, які мають залишатися центральними принципами будь-якої стратегії регулювання цифрових технологій» [Kalpokienė 2023: 183]. У підсумку, авторка наголошує на необхідності глобального діалогу між урядами, корпораціями та громадянським суспільством щодо регулювання цифрових технологій, щоб уникнути хаосу та мінімізувати ризики для суспільства.

Дискусія та перспективи подальших досліджень

Варто додати до міркувань Ігнаса Калпокаса, що тема «постлюдського» вже давно є предметом розвідок дослідників. Так, у Френісіса Фукуями можемо простежити його міркування щодо наслідків біотехнологічної революції та її впливу на людину. Філософ, міркуючи про наше постлюдське майбутнє, починає з окреслення суті людської природи: «... природа людини є сумою поведінки та властивостей, типових для людини як виду, що виникає з генетичних, а не факторів довкілля», й зрештою приходить до того, що технології можуть змінити нашу сутність й навіть біологічну будову [Fukuяama 2002]. Також, міркування щодо особливостей постлюдського, віртуального та кібернетичного наводить Кетрін Хейлз, яка стверджує, що насправді настання постлюдського етапу розвитку суспільства, зовсім не означає кінець людства. «Це сигналізує про кінець певної концепції людини, концепції, яка, в кращому випадку, могла застосовуватися до тієї частини людства, яка мала багатство, владу і дозвілля, щоб уявити себе автономними істотами» [Hayles 1999: 283]. Авторка стверджує, що людський інтелект сам змінюється відповідно до технічної еволюції. Разом з тим розвиток ШІ втілює людську мрію створити свідомість усередині машини, людську свідомість при цьому розглядають як епіфеномен, що стоїть на вершині машиноподібних функцій, які виконують розподілені системи. У парадигмі ШІ машина стає моделлю для розуміння людини. Таким чином, людина перетворюється на постлюдину.

Докладніше про тему цифрової етики можна прочитати в одному з перших досліджень, що розглядає вплив цифрового контексту на моральні судження [Barque-Duran, et al. 2017: 193]. На основі серії проведених експериментів, авторами окреслено зростаючу тенденцію до того, що наші судження опосередковуються через використання технологіч-

них гаджетів, що, в свою чергу, може змінити наш підхід до моральних дилем. Дійсно, розвиток цифрових технологій дедалі більше створює нові етичні виклики, які вимагають адаптації традиційних моральних концепцій. ШІ та автономні системи, завдяки їх здатності приймати рішення, які раніше були виключно прерогативою людей, ставлять під сумнів звичні уявлення про етику, відповідальність та свободу волі. Моральні судження, які використовуються щодо цих систем і цими системами, мають враховувати кілька ключових аспектів: відповідальність, прозорість, людяність та контекстуальність.

Хоча генеративний ШІ здійснив революцію в різних сферах суспільства (галузь охорони здоров'я в цьому контексті не виняток) існують проблеми, пов'язані з його застосуванням у реальному житті. «Найпоширеніші проблеми генеративного ШІ в цьому важливому секторі наступні: безпека та надійність, конфіденційність, авторське право та інтелектуальна власність, проблеми клінічної оцінки, регулювання та сертифікації. Щоб подолати ці виклики, слід ухвалити більше нормативних актів, які гарантуватимуть, що застосування генеративного ШІ буде етичним, відповідальним та не буде порушувати прав людини» [Zafar 2024: 270]. Дійсно, слід забезпечити дотримання етичних принципів, які визначатимуть відповідальне застосування генеративних моделей ШІ. Крім того, необхідно враховувати такі принципи, як справедливість, прозорість, підзвітність і конфіденційність, щоб надати особам, які приймають рішення, керівництво протягом життєвого циклу генеративної моделі ШІ.

Ознайомившись з рецензованою книгою, можна зробити загальний підсумок, що розвиток штучного інтелекту спричиняє трансформацію цінностей, змінюючи уявлення про свободу, відповідальність та автономію людини. Це зумовлює необхідність створення нової етики, яка враховуватиме моральні судження у взаємодії людини та ШІ, забезпечуючи прозорість, справедливість і безпеку технологій. Встановлення підвалин автономної етики ШІ потребує специфічного підходу, що поєднує правові норми, етичні імперативи та алгоритмічне регулювання для створення відповідальних та морально узгоджених технологічних систем. Детальніше про етику ШІ, інформаційну та комп'ютерну етику, моральний статус ШІ, можна прочитати в наступних роботах [Pana 2006, Padallan 2019, Gibert & Martin 2022, van de Poel & Kudina 2022, Redaelli 2023, Mehan 2024].

Впливу ШІ на людську свободу в різних сферах життя та можливостях регуляції в цій сфері присвячено також дослідження Філіппо Сантоні де Сіо «Свобода людини в добу штучного інтелекту». Автор пропонує філософську основу для розуміння та управління етичними й політичними наслідками впровадження ШІ, виділяючи при цьому три основні

ризика для людської свободи, пов'язані з його розвитком: збільшення контролю над працівниками; зменшення особистої автономії; вплив на політичне життя. Автор стверджує: «З філософської точки зору, несправедливість на роботі можна концептуалізувати як проблему рівності та свободи. Що стосується рівності, то її можна розглядати як порушення принципу рівної моральної цінності людей, принципу соціальної рівності або принципу паритету участі, тобто рівної можливості брати участь у суспільному житті нарівні з іншими» [Santoni de Sio 2024: 29].

Висновки

Книга «Розумні та автономні. Трансформація цінностей перед обличчям технологій» за редакцією Ігнаса Калпокаса та Юлії Калпокенє є глибоким дослідженням змін, які спричиняє технологічний прогрес, зокрема розвиток ШІ, у сфері цінностей, моралі та суспільних норм. Автори аналізують, як автономні системи кидають виклик традиційним уявленням про людську активність, відповідальність і свободу, водночас пропонуючи можливі підходи до унормування їхнього використання. Автори наголошують, що технології не лише впливають на наше повсякденне життя, а й формують нові умови існування суспільства, створюючи потребу у виробленні відповідних моральних суджень та етичних імперативів. Загалом, книга пропонує не лише глибокий аналіз сучасних викликів, а й окреслює можливі підходи до регулювання технологій задля збереження ключових людських цінностей.

References

- Barker, K. (2023). Taming Our Digital Overlords: Tackling Tech through 'Self-Regulation'? In I. Kalpokas, & J. Kalpokienė (eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. (Pp. 126–143). Leyden: Brill.
- Barque-Duran, A., Pothos, E. M., Hampton, J. A., & Yearsley, J. M. (2017). Contemporary morality: Moral judgments in digital contexts. *Computers in Human Behavior*, 75, 184–193. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.05.020>
- Biały, F. (2023). Challenge of Predictive Democracy: Rethinking the Value of Politics for the Era of Algorithmic Governance. In I. Kalpokas, & J. Kalpokienė (eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. (Pp. 164–180). Leyden: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004547261_011
- Couzigou, I. (2023). The Empowerment of Platform Users to Tackle Digital Disinformation: the Example of the French Legislation. In I. Kalpokas, & J. Kalpokienė (eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. (Pp. 107–125). Leyden: Brill.
- De Bruyne, J. (2023). Third-Party Certification and Artificial Intelligence. In I. Kalpokas, & J. Kalpokienė (eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. (Pp. 67–88). Leyden: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004547261_006
- Fukuyama, F. (2002). *Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution*. New York: Farrar, Straus, and Giroux.

- Gibert, M., & Martin, D. (2022). In search of the moral status of AI: why sentience is a strong argument. *AI & SOCIETY*, 37(1), 319-330. <https://doi.org/10.1007/s00146-021-01179-z>
- Hayles, N. K. (1999). *How we became posthuman: virtual bodies in cybernetics, literature, and informatics*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Kalpokas, I. (2023). Unsustainable Anthropocentrism: Are We Now Posthuman by Design? In Kalpokas, I. & Kalpokienė, J. (Eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. Leyden: Brill. (Pp. 6–24). https://doi.org/10.1163/9789004547261_003
- Kalpokas, I., & Kalpokienė, J. (2024). I VR therefore I am: toxic binary thinking in visions of the metaverse. *Information, Communication & Society*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2024.2427119>
- Kalpokas, I. & Kalpokienė, J. (eds.). (2023). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. Leyden: Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004547261>
- Kalpokienė, J. (2023). Value Problems and Practical Challenges of Contemporary Digital Technologies. In I. Kalpokas, & J. Kalpokienė (eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. (Pp. 181–192). Leyden: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004547261_012
- Kuraishi, A. (2023). Insights from South Asia: a Case of ‘Post-truth’ Electoral Discourse in Pakistan. In I. Kalpokas, & J. Kalpokienė (eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. (Pp. 144–163). Leyden: Brill.
- Marsili, M. (2023). Military Emerging Disruptive Technologies: Compliance with International Law and Ethical Standards. In I. Kalpokas, & J. Kalpokienė (eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. (Pp. 25–50). Leyden: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004547261_004
- Mehan, J. (2024). *Digital Ethics in the Age of AI. Navigating the ethical frontier today and beyond*. IT Governance Publishing.
- Padallan, J. O. (2019). *Information and Computer Ethics*. Arcler Press.
- Pana, L. (2006). Artificial Intelligence and Moral Intelligence. *TripleC: Cognition, Communication, Co-operation*, 4(2): 254–264. <https://doi.org/10.31269/vol4iss2pp254-264>
- Petik, M. (2023). AI in 5G: High-Speed Dilution of the Right to Privacy and Reducing the Role of Consent. In I. Kalpokas, & J. Kalpokienė (eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. (Pp. 89–106). Leyden: Brill.
- Poseliuzhna, I. (2023). AI Talent Competition: Challenges to the United States’ Technological Superiority. In I. Kalpokas, & J. Kalpokienė (eds.). *Intelligent and Autonomous: Transforming Values in the Face of Technology*. (Pp. 51–66). Leyden: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004547261_005
- Redaelli, R. (Ed.). (2023). *Moral Normativity in an Interdisciplinary Perspective. Humans, Animals & Artificial Intelligence*. Baden-Baden: Karl Alber – Nomos. Vol. 1. doi.org/10.5771/9783495994290
- Santoni de Sio, F. (2024). *Human freedom in the age of AI*. New York, NY: Routledge.
- van de Poel, I., Kudina, O. (2022). Understanding Technology-Induced Value Change: a Pragmatist Proposal. *Philosophy & Technology*, 35, 40. <https://doi.org/10.1007/s13347-022-00520-8>
- Zafar, Sherin (ed). (2024). *Industry 5.0 for smart healthcare technologies: utilizing artificial intelligence, Internet of Medical Things and Blockchain* / CRC Press; 1st edition. 290 p. <https://doi.org/10.1201/9781032632223>

Nataliia Boichenko. "Intelligent and Autonomous. Transforming Values in the Face of Technology". A review of the book edited by I. Kalpokas and J. Kalpokienė

The book "Intelligent and Autonomous: Transformation of Values in the Face of Technology", edited by Ignas Kalpokas and Julija Kalpokienė (Vytautas Magnus University, Lithuania), is a profound study of the changes brought about by technological progress, particularly the development of the application of artificial intelligence in the field of values, morality, and social norms. The authors analyze how autonomous AI-based systems challenge traditional notions of human agency, responsibility, and freedom while also proposing possible approaches to regulating their use. The authors emphasize that technologies not only influence our daily lives but also shape new conditions for societal existence, creating a need for the development of appropriate moral judgments and ethical imperatives. Overall, the book offers not only an in-depth analysis of contemporary challenges but also outlines potential approaches to technology regulation to preserve fundamental human values.

Keywords: *ethics, moral judgments, technology, values, artificial intelligence, ethical principles.*

Бойченко, Наталія, доктор філософських наук, професор кафедри фундаментальних дисциплін та інформатики Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика. Член комісії з етики та академічної доброчесності Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика. Автор монографії «Сучасний університет: ціннісно-етичний вимір» (2015), статей з філософії освіти, етики та біоетики.

E-mail: n_boychenko@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8793-7776>

Boychenko, Nataliia, Doctor of Philosophy, Professor of the Department of Fundamental Disciplines and Informatics of Shupyk National Healthcare University of Ukraine. Member of the Ethics and Academic Integrity Commission of the Shupyk National Healthcare University of Ukraine. Author of the monograph "Modern University: Value-Ethical Dimension" (2015), articles on the philosophy of education, ethics and bioethics.

E-mail: n_boychenko@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8793-7776>